

Утвърдил:
/Людмила Цветанова –
Председател на УС/

ПРОГРАМА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО

В българското общество, преди приемането и прилагането на ЗЗД и ЗЗДН, домашното насилие се възприема като проблем, единствено в рамките на семейството. Не се отчита неговата обществена значимост, повлияването на социалното функциониране на пострадалите в изпълнението на широк кръг социални / трудови роли и задължения. Особено пагубно е неговото влияние върху децата в семейства с домашно насилие. Независимо дали са преки жертви или свидетели, личността им се повлиява за цял живот.

Наред с професионална помощ на хора, преживели домашно насилие, се налага необходимостта от превенция, насочена към възпитаване на ценности за нетолерантност към насилието към всяка една от неговите форми, за промяна на традиционни нагласи и модели, нормализиращи насилието в партньорските връзки и във възпитанието, към информираност, водеща към социална компетентност, отговорност и емоционална интелигентност.

ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА: Програмата за превенция на насилието на Сдружение „Център Мария“ има за цел да повиши информираността и чувствителността на ученици на възраст от 12 до 18 години от гимназиален и прогимназиален етап на обучение по темата „Домашно насилие“.

Обучителните и информационните дейности включват:

- Обучение по темите: Безопасни и здравословни връзки. Нездравословни връзки. Поставяне на граници. Кога казваме „не“. Сексуално здраве. Безопасен секс. Интернет връзки и кибернасилие. Безопасни срещи. Сексуална злоупотреба. **Интимна злоупотреба**. Насилие във връзката.
- Сформиране на доброволчески групи от деца и младежи, които ще изработват план за обучение и ще обучават свои връстници, по метода „връстници обучават връстници“;
- Извеждане на ментор от учителския състав, които да организира и наблюдава групите
- Провеждане на кампании срещу насилието в интимните връзки;
- Изготвяне и разпространение на информационни и обучителни материали по темата – диплянки, флаери, плакати, филми, наръчници, програми.

Дейностите от програмата са насочени са към деца и юноши на възраст от 12 до 18 години- възраст, в която подрастващата личност опознава себе си, изследва и експериментира различни идентичности, развива полови и ролеви модели на базата на изграждаща се ценностна система.

СТАНДАРТИ ЗА ДЕТСКО УЧАСТИЕ:

1. Етичен подход: прозрачност, честност и отговорност за поставяне на най-добрия интерес в основата на всяка дейност;
2. Доброволно участие: Децата са свободни да прекратят участието си на всеки един етап
3. Подходяща среда: безопасна и насърчаваща детското участие
4. Равни възможности – възможно е участието на всяко дете във възрастта, към която е разписана Програмата, независимо от неговия пол, език, религия, етнически или социален произход, увреждане или друг статус.

5. Обратна връзка и оценка на всеки етап от Програмата.

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ И ВРЕМЕТРАЕНЕ: Програмата за превенция на „Безопасни и здравословни връзки“ включва 10 модулно обучение, всеки модул е с времетраене 90 мин. /2 учебни часа/ и е съобразен с възрастта на участниците в групата.

ЕКИП И КВАЛИФИКАЦИЯ: Дейностите по превенция на насилието се осъществяват от екип от специалисти: психолози, социални работници и педагог, с дългогодишен професионален опит и експертиза за работа с хора, преживели насилие.

МАТЕРИАЛНИ РЕСУРСИ: „Център Мария” разполага с помещения в сграда, общинска собственост, предоставени за ползване с Решение на Общински съвет Горна Оряховица, с обща площ 140кв.м. и прилежащи сервизни помещения. Помещенията са ремонтирани, обзаведени, съобразно дейностите на организацията. Включва три консултативни кабинета, като един е обособен за деца. Сградата се намира в централна градска част и лесно разпознаваема.

ПРАКТИЧЕСКИ МОДУЛИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО

ПЪРВИ МОДУЛ

„РАЗПОЗНАВАНЕ НА НАСИЛИЕТО ВЪВ ВСИЧКИТЕ МУ ФОРМИ“

Цел на модула:

Запознаване на учениците с формите на домашно насилие. Изграждане на чувствителност към преживяванията на жертвите и информираност за възможностите за помощ.

Времетраене: 90 мин /2 учебни часа

Материали: лист флипчарт или бяла дъска, маркери;

Въвеждаща част: Първият модул с всяка група задължително включва представяне на целта, основните теми, методи и принципи на работа, представяне на водещите и участниците в групата, както и изготвяне и договаряне на правилата за работа. Това помага за структуриране на групата и процесите в нея и дава на всеки отделен ученик усещането за част от групата.

- ❖ Представяне на участниците и загреване за работа в групата:
- ❖ За ученици на възраст 12 – 14 години: Рисуване на символ на личността /върху лепящи се лисчета във формата на ябълка/. Учениците лепят своите рисунки на предварително нарисувано дърво на лист от флипчарт, като представят своята рисунка и я свързват с личността си.
- ❖ За ученици от 15 до 18 години: Изработване на Герб на личността: с четири области: Моето Аз, Аз в училище, Аз в свободното време, Моето бъдеще. Отдолу: Девиз. Всеки участник представя своя герб пред другите участници.
- ❖ Съвместно извеждане на групови правила за работа – изписват се на лист от флипчарт ;
- ❖ Споделяне на позитивни очаквания и опасения/ страхове, като резултат от обучението-изписват се на лист от флипчарт;

- ❖ Въвеждане на темата за насилие: Чрез мозъчна атака се извеждат асоциациите на думата насилие и се записват на флипчарт. Обобщава се определението за домашно насилие и се извеждат основните форми на насилие. При нужда се дава възможност на участниците да споделят собствен опит и сблъсък с домашно насилие, да вентилират обзелите ги емоции.
- ❖ Дискусия: Причини за възникване на домашно насилие. / дискусийни области: Ролята на „насилник“ – кои фактори я изграждат? Защо някои хора понасят насилие? Ролята на обществото в този процес? Водещият записва на флипчарт изказаните причини и обобщава.
- ❖ Работа в малки групи. Всяка група има задача в рамките на 30 мин. да представи една от основните форми на домашно насилие – с текст или рисунки - на лист от флипчарта, Участниците се разделят на ти групи и всяка работи върху една от формите: физическо / психическо / сексуално насилие, като е нужно да изведат различни прояви и преживяванията на жертвите. Всяка група избира говорител, който представя работата на групата пред всички участници. Дава се право на останалите в малката група да допълват, а останалите да задават въпроси и коментари.
- ❖ Работа в малки групи по казуси, изведени от практиката на Център „Мария“ на физическо, психическо и сексуално насилие.. Задачата е да определят вида насилие, кой е насилникът, какви са преживяванията на пострадалото дете и да посочат как биха помогнали, ако се случи в техния клас, с техен приятел.

1 казус: Кр. е получил поредна двойка по математика, заради което баща му му е нанесъл жесток побой. На другия ден, в часа по физическо възпитание, момчетата забелязват, че Кр. не съблича горнището на анцунга си и не се включва в играта. След като го подканя и той се съблича по тениска, приятелят му вижда синините от побоя.

2 казус: Дете от втори клас, видимо бедно облечено, с дрехи, които не съответстват на сезона, страни от другите деца. Много от тях го подиграват, че мирише, че е със скъсани дрехи, че няма чанта и тетрадки. Момичето спира да ходи на училище, защото трябвало да гледа по-малките си братя и сестри

3 казус: „Приятел на семейството е нает да направи ремонт. Майката забелязва, че вечерта голямата ѝ дъщеря /дете в 3 клас/ е разстроена и мълчалива. Такава е и втората вечер. На третия ден, по-малката сестра връхлита ненадейно в стаята, където заварва така си, съблечена и опипвана от възрастния мъж. По-късно, по-голямото момиченце споделя, че мъжът ѝ е говорил, че сега ще ѝ покаже неща, които правят възрастните, когато се обичат, че тя не трябва да казва на родителите си, а да остане тяхна малка тайна”.

Говорител на всяка от малките групи споделя казуса и за работата на групата по него. Водещият обобщава възможностите за помощ и подкрепа на пострадалото дете.

- ❖ Обучението завършва след даване на обратна връзка от участниците.

ВТОРИ МОДУЛ

„БЕЗОПАСНИ И ЗДРАВΟΣЛОВНИ ВРЪЗКИ. НЕЗДРАВΟΣЛОВНИ ВРЪЗКИ.”

Цел на модула:

Учениците ще бъдат по-информирани и подготвени в изграждането на здрави и безопасни отношения и това ще ги направи по-критични в ролите, които влизат във връзката, към своето поведение и реакции и тези на партньора / приятеля. Ще направят разлика между здрава и нездрава връзка.

Ще отграничат, както приятелства, а и интимни връзки, които през повечето време са забавни, вълнуващи и здравословни и карат подрастващите да се чувстват добре, така и

взаимоотношения, които могат да бъдат нездравословни и да навредят на замесените хора – защото някой може да пострада емоционално, физически или сексуално.

Времетраене: 90 мин /2 учебни часа

Материали: лист флипчарт или бяла дъска, маркери, чай / сладки

- ❖ **Въвеждаща част:** Всички стават и оформят кръг. Всеки участник е поканен с невербален жест да поздрави останалите участници, като изрази емоционалното си състояние и отношение към социалната ситуация. Докато минат всички участници, не се допускат коментари. След като всички приключат, сядат на местата си и тогава се обсъжда как са се почувствали, как са разбрали останалите в какво настроение и с какво отношение са, кои жестове са положителни, кои са изразили негативно отношение и емоции и какъв отклик имат в останалите участници.
- ❖ Загряване на групата с „поглед“ към предишния модул: какво от случилото се е останало да ги вълнува, интересува, какви мисли е предизвикала работата в групата. Акцентира се на емоционалната подкрепа и помощ, която може да дадат на техен приятел и съученик в случай, че преживява насилие.
- ❖ Ролите на „жертва“, „насилник“ и „спасител“. Групата се разделя на три малки групи. Правят се три опита, така че всяка от групите да изиграе съответната роля. Определя се коя от групите с коя роля започва и как ще се сменят при всеки следващ опит. Задачата е „насилниците“ да достигнат до жертвите, а спасителите да им пречат за това. Жертвите трябва единствено да се отбраняват. Поставя се като правило да не се достига до физически сблъсък. Дават се по 3 минути за всеки опит и се сменят ролите. След като се изредят и трите групи във всяка от ролите, се извеждат преживяванията на участниците във всеки един от опитите. На флипчарта се записват и обобщават преживяванията във всяка една от ролите по време на играта. Дава се възможност да споделят, чувствали ли са се някъде в някоя от тези роли и какво би означавало, ако в своя връзка/ приятелство се почувстват в някоя от тях.
- ❖ „Световно кафене“ – участниците се разпределят в три групи /различни от предишната игра/, които сядат около три маси. Един се определя за домакин на масата. На всяка от масите се дискутират по един от трите въпроса:
Първа маса: „Защо някои хора се сближават, какво ги привлича един към друг?“
Втора маса: „Какво прави една връзка здравословна – как се задоволяват потребностите на всяка от личностите, каква е комуникацията, какви са ценностите?“
Трета маса: „Къде е границата между здравословна и нездравословна връзка? Кои отношения „разболяват?“
Водещият следи за времето – дава по 10 минути за дискусия на всяка от масите, след което групите се завъртват и при домакина сядат и провеждат своята дискусия по въпроса на масата следващата група. Всяка група трябва да премине през всяка от масите. На масите, за да се пресъздаде атмосферата на „кафене“ може да се предложи чай или сладки. Домакините на масите посрещат всяка от групите и записват изказаните мнения. Могат да стимулират дискусията с мнение или въпрос, обсъждан от предишната група.
На края домакините разказват как е протекла дискусията на техните маси, какви мнения и позиции са изказани.

- ❖ Учителят обобщава, че здравословните взаимоотношения се изграждат върху здравословна комуникация, здравословни граници, взаимно уважение, доверие и подкрепа. Запознава участниците с двете характеристики на човешкото поведение: асертивност и отстъпчивост, както и пет стила на справяне с конфликтни ситуации: (учителите могат да подготвят снимки на петте животни, с които се асоциират петте стила: **СОВА** – сътруднически стил; **МЕЧЕ** – приспособяващ се стил; **АКУЛА** – съпернически стил; **КОСТЕНУРКА** – отбягващ стил; **ЛИСИЦА** – компромисен стил. Обсъжда се отношението на участниците в обучението към конфликтите и се извеждат положителни и отрицателни характеристики.
- ❖ Упражнение: На участниците се подават различни **примерни ситуации**:
 - Вие сте на среща с приятели, а вашето гадже непрекъснато ви звъни по телефона, за да разбере къде сте, с кого сте, кога ще се видите. Какво ще направите? (Какво ще му отговорите?)
 - Записвате се на тридневна екскурзия с класа, но гаджето ви увещава да не ходите, защото ще му/й липсват. Какво ще направите?
 - Гаджето ви съобщава, че за уикенда отива с приятелите си от квартала на поход в Стара планина. Какво ще направите?

Участниците споделят какво биха направили, ако са в такава ситуация. Предизвиква се дискусия по следните въпроси: По какъв начин в една връзка могат да се спазват личните граници – своите и на партньора? Какво разбираш под „лично пространство“ (във връзката)? Какво означава да отстояваш себе си (и своето лично пространство) във връзката? Докъде е допустимо да се простира загрижеността към партньора? Кога загрижеността към партньора прераства в контрол над партньора?

Прави се обобщение, че болезнената ревност, която води до ограничаване на партньора във връзката, нарушава правата на тийнейджърите (право на личен живот; право на свободен избор; право на мнение; право на лична чест и достойнство; право на защита).

- ❖ Участниците дават обратна връзка за обучението с „Барометър на настроението“

ТРЕТИ МОДУЛ
„ПОСТАВЯНЕ И СПАЗВАНЕ НА ГРАНИЦИ. КОГА И КАК КАЗВАМЕ "НЕ"”
Първа част

Цел на модула: Учениците да се запознаят с нуждата и начините за поставяне на категорични граници.

Матриали: лист флипчарт или бяла дъска; маркери;

Времетраене: 90 минути /два учебни часа/.

- ❖ **Въвеждаща част:** Обучението започва с игра „Близост“: Групата е в кръг. Един от участниците е със завързани очи и обикаля кръга, като докосва всяко дете по различни места. Всеки докосван има право да каже „Да“ или „Не“ на докосванията. След края на играта споделят кое ги е смушавало кое ги е смушавало в докосванията и защо.
- ❖ **Работа по групи:** На листи от флипчарт всяка група, по свой начин – с думи, с рисунки, със символи, представя „Характерните особености на една здрава връзка (романтична

- връзка между тийнейджъри). Време за работа в групите – 15 минути. Говорител на всяка група представя работата на съответната група – 15 мин
- ❖ Дебат: Любов – доверие – вярност – ревност – компромис – тайни един от друг. Участниците се разпределят в отбори по 3 човека, които в рамките на 15 минути обсъждат и уточняват своите тези. Двама от участниците се определят за водещи на дебата, които изработват правилата за провеждането му. След изтичане на времето за работа в групите, водещите дават възможност на всяка тройка да излажи тезата си. Водещите на дебата задават доуточняващи въпроси, на които участниците в дебата трябва да отговорят. Примерни въпроси: Какво означава да обичаш друг човек? На какво трябва да си готов, ако си във връзка? На какво се основава доверието в една връзка? Има ли ревност в добрите връзки? Какво оправдава ревността в една връзка? Допустимо ли е да си готов на всичко в една връзка? Какво представлява грижата/загрижеността в една връзка? Къде е границата на загрижеността в една връзка?
 - ❖ Учителят прави обобщение, че страхът, несигурността и произтичащата от тях ревност не са здравословни за връзката, особено когато водят до ограничаване на партньора. За романтичните взаимоотношения е важно всеки един от партньорите да има свободата да изразява своето мнение и да го защитава, както и правото да променя своето мнение; да има правото да бъде независим – да има своето лично пространство; да отказва на молби, без да изпитва вина за това; да не се оправдава и извинява за поведението си, когато отказва исканията на другия. Дава пространство участниците в групата да зададат въпроси и споделят личен опит или наблюдения, свързани с темите на дебата.
 - ❖ Обратна връзка и „Барометър на настроението“.

ЧЕТВЪРТИ МОДУЛ
„ПОСТАВЯНЕ И СПАЗВАНЕ НА ГРАНИЦИ. КОГА И КАК КАЗВАМЕ "НЕ"”
Втора част

Цел на модула: Учениците да се запознаят и работят по развиване на асертивно поведение.

Матриали: лист флипчарт или бяла дъска; маркери;

Времетраене: 90 минути /два учебни часа/.

- ❖ **Въвеждаща част:** Всеки участник представя себе си с три свои основни качества : „Аз съм 1.....;2.....;3..... Седящият отляво започва с „Той е....“ и тогава преминава на „Аз съм....“ На флипчарт се записват споменатите качества. По двойки се обсъжда, какви свои качества може да допълни и как те ми помагат, респ. пречат във взаимоотношенията с приятелите. В големия кръг се изговаря с какви качества влиза във взаимоотношения личността.
- ❖ **Мозъчна атака:** Какво означава да бъдеш себе си в една връзка? (Да бъдеш себе си означава да бъдеш открит; да бъдеш искрен, което означава и това, да можеш да признаеш страховете си, съмненията си, но по начин, който не обвинява Другия и не го застрашава).

- ❖ **Неасертивно поведение, резултат на преживяно домашно насилие:** Участниците се разделят на четири групи и всяка от групите получава картинка, изобразяваща четири типа поведение: „Хулиган“, „Невидим“, „Миротворец“ и . Всяка група обсъжда картинката - от какво се нуждае детето, защо постъпва така – и съставя история, представяща преживяванията на детето. Пред голямата група се чете историята. Дискусията е по въпросите: Коя от ролите Ви е позната? Какви иска да каже детето с това си поведение? Как звучи с думи това послание?
- ❖ **Презентация:** Асертивно поведение. Въвеждане на понятието „Аз – послание“. Формула за създаване на „Аз – послания: 1. Аз се чувствам.....(изразяване на чувства); 2. Когато ти.....(съобщаване на поведението); 3. Защото.....(съобщаване на последствията, които въпросното поведение причинява); 4. Аз бих искал/а ти да.....(съобщаване какво би могъл да направи другият по различен начин, за да се постигне положителен резултат).
- ❖ **Упражнение** в „Аз – послания“: Участниците работят в малки групи, на които е даден списък с изречения, които трябва да определят дали са „Аз-послание“. Ако изречението не изразява „Аз-послание“, участниците трябва да го превърнат в такова.

Примерни изречения:

- Не ми викай!
- Ядосваш ме, когато не ми казваш какво мислиш!
- Ти нищо не разбираш!
- Остави ме на мира!
- Прекарваш цялото време с другите и съвсем ме забрави
- Бесен съм, когато ме поставяш пред свършен факт, защото си мисля, че не зачиташ мнението ми.
- Тъжно ми е, когато правиш такива коментари, защото за мене това означава, че ми нямаш доверие.
- Ядосан/а съм, когато не се съобразяваш с моите желания, защото това ме кара да се чувствам играчка в ръцете ти.

- ❖ **Ролеве игри:** Участниците в обучението трябва да измислят и разиграят ситуации, в които да използват Аз-послания.
- ❖ **Обратна връзка и барометър на настроението**

- **Дискусия и възникнали въпроси по време на разглежданата тема**

Край на втора част и затваряне на обучението

ПЕТИ МОДУЛ „СЕСУАЛНО ЗДРАВЕ. БЕЗОПАСЕН СЕС“

Цел на модула: Учениците да получат знания относно сексуалното здраве, полово предаваните болести, и хигиена; безопасен секс и последиците от небезопасни сексуални контакти

Матриали: лист флипчарт или бяла дъска; маркери, рисунка на дърво с ябълки;

Времетраене: – 90 мин /2 учебни часа

- ❖ „Аз като ябълково дърво“ – на рисунка на дърво с ябълки, някои от които са паднали на земята, участниците, в рамките на 5 минути, трябва да определят кои ябълки красят дървото и кои са паднали, като ги назоват със свое качество. Под къщичката, нарисувана зад дървото, се записват ценности, които идват от семейството – Какъв трябва да бъдеш, как да се отнасяш с хората, както и по отношение на интимност, секс. Прави се изложба на дърветата, като всеки разказва за своите ябълки. Дискутират се и идеите, защо някои ябълки са паднали, как се съотнасят качествата, написани върху тях, към границите на личността в отношенията с околните. Извеждат се тия качества, които спомагат за справяне с трудности и осигуряват безопасността на децата.
- ❖ Работа в две малки групи. Първа група трябва да обсъди и запише на лист от флипчарт „Здравословна връзка и секс“, а втората – „нездравословна връзка и секс“. Докладване в голямата група и обсъждане.
- ❖ Презентация: „Сексуалното здраве, полово предаваните болести и начините за предпазване от тях“. С учениците се дискутират различните гледни точки и мнения по темата.
- ❖ На всички ученици се раздават малки лисчета, на които да запишат по един въпрос, свързан със сексуалното здраве и безопасния секс. Когато са готови, ги залепят на флипчарта и се обсъждат зададените въпроси в групата.
- ❖ Обратна връзка и Барометър на настроението.

<p>ШЕСТИ МОДУЛ „ЗАВИСИМОСТИТЕ И ПОСЛЕДИЦИТЕ ОТ ТЯХ“</p>
--

Цел на модула: Учениците да се запознаят с последствията от употребата на алкохол и наркотици.

Матриали: лист флипчарт или бяла дъска; маркери;

Времетраене: – 90 мин /2 учебни часа

- ❖ Игра за доверие: По двойки, единият е със завързани очи, другият го води през създадени препятствия. Споделяне на преживяванията в двойката – на тревога, несигурност, доверие. Извеждат се стратегии за справяне в играта и се обобщават за ситуации в живота.
- ❖ Мозъчна атака: „Защо деца употребяват наркотици?“
- ❖ Беседа: Рисковете при приемане на наркотици за здравето /физически, психически и социални/.
- ❖ **Задание „Създай история“:** На учениците се дават опорни думи: На първата група думите са: ЧОВЕК, 13 ГОДИНИ, НАРКОТИЦИ. На втората група думите са: ЧОВЕК, 13 ГОДИНКИ, АЛКОХОЛ. Време за работа 25 мин, след което групите преставят историите сикато ги разиграват като роли. Следва дискусия, за поведение, мотиви, последици от зависимостите. Начини за предпазване и варианти за излизане от „порочния кръг“.
- ❖ Всяка група изработва проект, в който по креативен начин представя вредите от употреба на алкохол и наркотици. Представят се в голямата група и се отличава най-идейният и добре изработен проект.

- ❖ Пространство, в което децата да зададат въпроси и споделят личен опит или наблюдения, свързани с представената тема. Водещи са интересите и знанията на участниците в обучението.
- ❖ Обратна връзка и Барометър на настроението.

СЕДМИ МОДУЛ „ИНТЕРНЕТ ВРЪЗКИ И КИБЕРНАСИЛИЕ. ”

Цел на модула: Учениците да разпознават опасностите, които крие виртуалното пространство. Да са наясно, какво е Кибернасилие и да придобият умения да го разпознават и да се предпазват.

Матриали: лист флипчарт или бяла дъск, маркери;

Времетраене: 90 мин /2 учебни часа

- ❖ Въвеждаща част: Упражнение „Стани от стола, ако...”: На учениците се задават въпроси, като всеки, когато е с положителен отговор, трябва да стане от стола.

Примерни въпроси:

Кой от Вас общува чрез социални мрежи?

Кой от Вас използва интернет, докато се храни?

Кой от Вас използва интернет за учебни цели?

Кой от Вас използва интернет за забавление?

Кой от Вас използва интернет за запознанства?

Кой от Вас би издържал 1 ден без интернет?

Кой от Вас смята, че има разлика между приятел, с когото общуваш на живо, и приятел, с когото общуваш по интернет?

Кой от Вас има приятел от Интернет, с когото се е срещнал?

На кого от Вас приятел знае паролата Ви?

Дава се възможност на всеки участник да зададе въпрос към останалите участници и да получи техния отговор чрез ставане/оставане на столовете.

Водещият провежда дискусия, какво им е направило впечатление, сравнявайки своите и на другите отговори, при кои въпроси се е колебал, кое е надделяло при вземане на решение какъв да е отговорът.

- ❖ Казус „Зоя” – работа по групи. Учениците се разделят на 4-ри групи на принципа на 1,2,3,4 /групата на „Зоя”; групата на „приятелите на Зоя”; групата на „учителите на Зоя” и групата на „родителите на Зоя”/ и получават казус. Учениците имат за задача да прочетат внимателно текста и да отговорят на въпросите след него. Групите работят по гледните точки на: жертвата, на приятелите и останалите ученици, учители и родители. Всяка група разрешава случая според позицията в която се намира. Учениците представят своите идеи пред останалите групи.

Казус „Зоя”

„В VII клас Зоя започва да учи усилено и изкарва отлични оценки по английски език. Освен това е много активна в училищния живот и скоро получава уважението на учителите. Останалите момичета моментално започват да ѝ завиждат и съответно да я тормозят. Шест момичета от класа създават Фейсбук група, за да обиждат Зоя публично. Обидите се изразяват най-вече в думи или фрази, които се присмиват на поведението и вида на жертвата, както и в заплахи да не казва на никого за уебстраницата, защото ще пострада. Съдържанието на тази страница е толкова агресивно и вулгарно, че на по-късен етап

администраторите я премахват. Но през цялото това време Зоя си мълчи и не казва на никого. Тревожна и депресирана е, разсеяна е и успехът ѝ в училище започва да спада. За сметка на това шестте момичета показват шокираща липса на чувствителност, като се забавляват на чужд гръб, без да си задават каквито и да било въпроси или да се замислят за действията си. Приятелите на Зоя и останалите от класа знаят за групата във Фейсбук, но и те мълчат и не предприемат мерки”.

Въпроси: На мястото на жертвата:

1. Какво бихте направили, за да разрешите случая, ако сте на мястото на жертвата?
2. Защо бихте постъпили по този начин?
3. Какви са според вас последиците от преките действия, които бихте предприели?

На мястото на приятелите на Зоя и останалите ученици:

1. Какво бихте направили, за да разрешите случая, ако сте на мястото на приятелите на Зоя или на останалите ученици?
2. Защо бихте постъпили по този начин?
3. Какви са според вас последиците от преките действия, които бихте предприели?

На мястото на учителите:

1. Какво бихте направили, за да разрешите случая, ако сте на мястото на учителите на Зоя? Каква е ролята на учителя в подобна ситуация?
2. Защо бихте постъпили по този начин?
3. Как учителя да се справи с шестте момичета – насилници? Какви мерки да предприеме спрямо тях? Как да помогне на жертвата? Какви са според вас последиците от преките действия, които бихте предприели?

На мястото на родителите на Зоя:

1. Какво бихте направили, за да разрешите случая, ако сте на мястото на родителите на Зоя?
2. Защо бихте постъпили по този начин?
3. Какви са според вас последиците от преките действия, които бихте предприели?

- ❖ Дискусия, кои групи хора са по-уязвими и могат да станат жертви на насилие във виртуалното пространство, кои са факторите, които водят до рискови ситуации. Записване на флипчарт посочените фактори.
- ❖ Дебат „За и против социалните мрежи и интернет връзки”

На учениците се задава въпрос „Кой е ЗА социалните мрежи?” и „Кой е ПРОТИВ тях?” и се разделят на две групи /ако всички са ЗА социалните мрежи, тогава се разделят на принципа 1,2. /

Участниците в първа група „ЗА“ социалните мрежи и във втора група „ПРОТИВ“ социалните мрежи в рамките на 5 минути трябва да напишат аргументи, защо са „ЗА” или „ПРОТИВ” социалните мрежи, като предложенията да са най-малко по 5 от всяка група. Всяка група изказва своите аргументи, които се записват на дъската. След това групите се разменят – групата, която е „ЗА” социалните мрежи допълва тази на „ПРОТИВ” и обратното. Следва допълване от учителя и обобщение.

Помощни въпроси към учениците:

„Какви са предимствата при използване на социалните мрежи?”

„Какви са недостатъците при използване на социалните мрежи?”

„Какво ни отнемат от личния живот?”

„Какво ни дават?”

„Прави ли хората асоциални?”

- ❖ Преди затваряне на обучението се отваря пространство за споделяне на личен опит и задаване на въпроси по темата.
- ❖ Обратна връзка и Барометър на настроението

ОСМИ МОДУЛ „БЕЗОПАСНИ СРЕЩИ В СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ”

Цел на модула: Учениците да придобият умения да разпознават рисковете, които крият връзките в социалните мрежи, да ги разпознават и да се предпазват.

Матриали: лист флипчарт или бяла дъск, маркери;

Времетраене: 90 мин /2 учебни часа

- ❖ Игра на карти: всеки участник тегли карта. Според изтеглената карта трябва да отговори на зададените въпроси:

9 – Весела случка с Вас в социалната мрежа

10 – Нещо, за което трябва да внимавате в социалните мрежи

Асо – Снимка, която никога не бихте качили в социалната мрежа

Вале – Какъв човек не бихте приели за приятел?

Дама – Разкажете история с Вас в Интернет, която е много поучителна

Поп - Как прекарвате времето си в интернет?

- ❖ Презентация за кибернасилието. Дискусия
- ❖ Работа по казус, представящ кибернасилие

Историята на Рени

Рени има приятел (Димо), когото много обича. Той обаче заминава да живее в друг град със семейството си. Дватамата продължават да поддържат отношения във фейсбук. Рени е вярна на Димо и няколко пъти отказва да излезе с момчета, които я канят на среща. Рени много би искала да изненада Димо за предстоящия му рожден ден, като го посети на новото място. Но нейните родители нямат финансовата възможност да й осигурят това пътуване. Тя решава да поиска назаем от своя фейсбук приятел Милен, за когото знае, че разполага с пари, защото родителите му му изпращат често от чужбина. Милен е готов да й услуги, но при едно условие- Рени да се снима по бельо и да му изпрати снимки на лично съобщение. Рени е обърквана и уплашена и споделя това със своята приятелка Яна. Яна й казва, че решението си е нейно и тя сама трябва да прецени какво да прави. Рени е много притеснена, но не вижда кой друг би могъл да й даде пари. Рени прави снимките и ги изпраща на Милен, а той й дава обещаните пари. Рени заминава за града, където живее Димо. Димо е приятно изненадан от появата й и очарован от това колко добре изглежда Рени. Те преживяват два незабравими дни заедно. Когато я изпраща на гарата, Димо целува Рени и й казва „Бейби, ти си само моя, нали знаеш?!” Рени прехапва устни, но си замълчава.

На следващия ден Рени отива омърлушена в училище. Яна я вижда и казва „Да не те хванаха в изневяра? Ама май си го изпроси?!”

Дискусия по следните въпроси: *Мислите ли, че това е ситуация „каквото повикало, такова се обадило” и какво ви кара да мислите така? Какво се случва всъщност? Кой е виновен в тази ситуация? Мислите ли, че момчето е жертва? Нещо оправдава ли поведението на момчето? Според вас, момчето как тълкува поведението на момчето? Вие как тълкувате поведението на момчето? До какви последствия води разбирането, че неприемливото поведение на извършителя е реакция на поведението на жертвата?*

Обучителите обобщават, че насилието, под каквато и да е форма, е неприемливо и то никога не трябва да се тълкува като резултат от поведението на жертвата. Всеки държи избора в ръцете си и сам избира как да действа в дадена ситуация.

- ❖ Дискусия за други варианти на кибернасилие и как човек може да попадне в него? Как може да го разпознае и да се предпази? Споделяне на личен опит. Извеждане на Правила за сигурност на децата в Интернет.
- ❖ Обратна връзка и Барометър на настроението

ДЕВЕТИ МОДУЛ „СЕКСУАЛНА ЗЛОУПОТРЕБА. ИНТИМНА ЗЛОУПОТРЕБА. ТРАФИК“

Цел на модула: Учениците ДА се запознаят със сексуалната злоупотреба, как да я разпознават и да се предпазят. Да съумеят да поставят ясна граница, съхранявайки личността си.

Времетраене: 90 мин /2 учебни часа

- ❖ Въвеждаща игра: Участниците се определят в групи: Ряпа, дядо, баба, внуче, куче, котка, мишка. Прочита се приказката и трябва да се стане, когато се спомене съответния герой.

Дядо белобради ряпа взе да вади. С две ръце я хваща, силно се напъва, пъшка и опъва, тя не се поклаща. Дядо баба вика. Тича баба Мика, тича, дядо хваща. Двамата напъват, ряпата опъват, тя се не поклаща. Баба внучка вика. Малката Иглика припва, баба хваща. Трима се напъват, ряпата опъват, тя не се поклаща. Внучка Шарка вика. Шарко за Иглика се юнашки хваща. Четирма напъват, ряпата опъват, тя се не поклаща. Шарко Маца вика. Маца от зимника тича и се хваща. Петима напъват, ряпата опъват, тя се не поклаща. Най-после Писана вика и Гризана. Гризана се хваща. Здравата подхваща. Дружно се напъват, пъшкат и опъват, ряпата измъкват, в къщи я замъкват.

И там всички с нея сладко се гостили. Три дни яли, пели и се веселили.

- ❖ Мозъчна атака: Сексуално насилие. Презентация: Основни форми на сексуална злоупотреба.
- ❖ Попълване на кратка анкета за „Какво знаем за сексуалната злоупотреба“. Участниците трябва да отговорят дали са верни или неверни следните твърдения:
С децата обикновено злоупотребяват непознати
В някои култури злоупотребата с деца е приемлива
По-малко е вероятно децата с увреждания да станат жертва на сексуална злоупотреба
Децата често лъжат за насилие върху тях
Сексуалните насилници на деца са от лош произход и са под средното интелектуално ниво
Децата в групи винаги са в безопасност
Децата, сексуално насилвани от родителите си, винаги се извеждат от семейството.

След индивидуалната работа, започва обсъждане на всяко едно от твърденията, като се изслушват аргументите да се приеме за правилно или грешно твърдение.

- ❖ Работи по казуси. Обучаващите се разделят на две малки групи. Всяка от групите получава казуси.

Казус 1: Мая и Кирил

Мая и Кирил са ученици в 10 клас. Учат в едно училище, но в различни паралелки. От няколко седмици са гаджета и всички виждат колко са влюбени. Когато са заедно, Мая и Кирил

се прегръщат, целуват и не забелязват никой около себе си. И двамата имат сексуален опит от предишни връзки.

Една съботна вечер Кирил и Мая отиват на парти в дома на техен приятел. По време на партито те танцуват заедно, целуват се и не откъсват очи един от друг. Кирил полива с алкохол щастието си, както сам казва на Мая. Тя от своя страна не спира да танцува и да кокетничи с него. В разгара на купона, Кирил завежда Мая в съседна стая и започва да я целува, като прави опит да я съблече. Мая се дърпа и му казва, че не е готова. Кирил обаче ѝ отговаря, че това е единственото нещо, което липсва във връзката им и ако Мая държи на тази връзка, няма да се притеснява.

Въпроси към групата:

1. Може ли поведението на Кирил да се нарече „сексуален натиск“?
2. Какво дава основание на Кирил да се държи по този начин?
3. Какво може да направи Мая в тази ситуация?
4. Според вас, Мая би ли простила постъпката на Кирил? Какво ви кара да мислите така?

Казус 2: Ива и Иван

Ива и Иван са гаджета от една година. Двойката води сравнително редовен сексуален живот и доста активен социален живот. Ива и Иван почти всеки уикенд са някъде с приятели. За един уикенд те отиват на вилата на своя позната. Ива тръгва с не особено желание, защото се чувства изморена и отегчена от безкрайните купони. Вечерта, когато се прибират в стаята, Иван започва да целува Ива и да я натиска. Тя се дърпа, като му казва, че не иска да правят секс точно сега. Иван обаче сякаш не я чува и продължава. Ива се опитва да го отблъсне, но Иван ѝ казва, че тази нова играчка „уж, не искам“ много му харесва и продължава да я натиска.

Въпроси:

1. Може ли поведението на Иван да се нарече „сексуален натиск“?
2. Какво дава основание на Иван да се държи по този начин?
3. Какво може да направи Ива в тази ситуация?
4. Според вас, Ива би ли простила постъпката на Иван? Какво ви кара да мислите така?

Групите работят по казусите 15 мин, като отговарят на поставените към тях въпроси. Отговорите се записват. Говорител на всяка група представя работата на съответната група.

След представянето на малките групи, учителите започват дискусия по следните въпроси: *Какво представлява сексуалният натиск в една връзка? Кога се случва да има сексуален натиск? Какви фактори влияят върху упражняването на натиск? Какви са последствията от сексуалния натиск за потърпевшия? Какво представлява съгласието при секс?*

Обучителите обобщават, че сексуалният натиск е неприемлив и неоправдан при каквито и да било обстоятелства и **само ДА** означава **ДА**.

- ❖ Дава се пространство участниците да зададат въпроси и споделят личен опит или наблюдения, свързани с представената тема. Извеждат се Правила за безопасност, целящи предотвратяване извършването на сексуално насилие.
- ❖ Обратна връзка и Барометър на настроението

ДЕСЕТИ МОДУЛ

„СЕКСУАЛНА ЗЛОУПОТРЕБА. ИНТИМНА ЗЛОУПОТРЕБА. ТРАФИК“

Цел на обучението: Да се информират учениците за това, какво представлява трафикът на хора и да развият умения за предпазване от въвличане в него.

Времетраене: 90 мин /2 учебни часа

Необходими материали: Флипчарт, маркери, листи, химикали, флумастери, моливи, хартиено тиксо

❖ Въвеждащо упражнение: „Родители – деца – трафикант”

Учениците се нареждат в два кръга – вътрешен и външен. Във вътрешния кръг на столове са седнали „децата”, като се оставя един празен стол. Учениците във външния кръг са прави зад столовете – те са „родители”. Всеки „родител” си има „дете”. Зад празния стол е застанал „трафиканта”. Ролята на „трафиканта” е чрез мимики и жестове да примами някое от „децата” да седне на стола пред него. Ролята на „родителите” е да опазят „децата си”, за което е достатъчно щом усетят, че детето им се използва да сложат ръка на рамото му. Когато на някой „родител” му вземат „детето”, той става „трафикант”.

След упражнението следва дискусия в групата.

- ❖ Мозъчна атака: „Трафик на хора”. Записва се на лист от флипчарт. Дискусия, за да се стигне до дефиниция за трафик на хора с цел сексуална експлоатация. Водещият представя точната формулировка на понятията, така както те са записани в закона. Дискутират се мащабите, вредите, които нанася, разликата от проституцията.
- ❖ Игра „Асоциативен паяк” - Групата е седнала в полукръг. Водещият записва на флипчарта „жертви на трафик на хора с цел сексуална експлоатация” и „трафиканти”. Всеки участник споделя своите асоциации, които тези думи предизвикват у него. Думите се записват точно така, както са изказани. Развенчаване на митовете за трафикантите.
- ❖ „Рискови фактори за въвличане в трафик на хора” – работа по групи. Всяка група трябва да изведе и запише на лист от флипчарт причините да се попадне в трафик. Говорител на групата представя в големия кръг работата на малката група. Водещият допълва и обобщава изведените причини.
- ❖ „Мария” – запознаване с историята на две жени, попаднали в трафик – прочитане на книжката в две групи.

Обсъждане в малката група. Представяне на работата в голямата.

Въпроси за обсъждане:

1. Какви са причините двете момичета да попаднат в трафик
 2. Какви са преживяванията им?
 3. Какво са направили, за да спасят? Към кого могат да се обърнат?
- ❖ Дискусия: Преди заминаване за чужбина – мерки за безопасност и предотвратяване на попадането в трафик. Записване на флипчарт. Показване на сайтове, откъдето може да се получи информация или организации, които могат да окажат помощ.
 - ❖ Даване на пространство децата да зададат въпроси и споделят личен опит или наблюдения, свързани с представената тема. Възможности за помощ на хора в трафик.
 - ❖ Обратна връзка и Барометър на настроението. Попълване на анкета за придобитите знания по темата „трафик на хора”.